

Ovidiu DUMITRU*

**REFORME ÎN PROCEDURILE HOTARNICE ADOPTATE PRIN
REGULAMENTUL ORGANIC**

**REFORMS IN LAND DELIMITATION PROCEDURES ADOPTED
BY THE ORGANIC REGULATIONS**

- Abstract -

This study presents the legal provisions related to the procedure of boundary demarcations adopted by the Organic Regulation, which was adopted and applied in Wallachia starting in 1831. The study briefly outlines the historical context in which new regulations were conceived and introduced. The legal analysis of the new legislative provisions, with examples, aims to clarify how the provisions of previous customs, codes and laws are integrated and adapted to the new historical context.

This article highlights the importance of the scientific and technical innovations imported into Wallachia during this period, especially the new units of measurement and instruments used in boundary demarcations. The Organic Regulation, with its norms regarding the application of provisions related to boundary demarcations, reinforces the obligatory nature of cadastral records. The cadastre becomes a unified system through its application across the entire territory of Wallachia and through the use of the same rules, instruments and units of measurement for carrying out topographical mappings.

Keywords: delimitation procedures; land demarcation; Wallachia; The Organic Regulation; units of measurement.

* Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați (odumitru@hotmail.com).

Ca o consecință a războiului ruso-turc din anii 1828 - 1829, după încheierea Păcii de la Adrianopol, principatele românești intră în sfera de influență a Imperiului Rus, pentru plata despăgubirilor de război ale Imperiului Otoman. Prin acest tratat de pace, Imperiul Otoman recunoaște domnia pe viață a principilor aleși în principate și erau redade Țării Românești raialele Brăila, Turnu¹ și Giurgiu². De asemenea, era stabilită frontiera dintre Imperiul Otoman și Țara Românească pe talvegul³ Dunării.

În acest context istoric, important pentru modernizarea administrativă, economică, socială și politică a Țării Românești este adoptarea *Regulamentului organic*. Această lege organică este întocmită între anii 1831 – 1832 de către o comisie formată din boieri munteni și moldoveni sub autoritatea rusă, reprezentată de Pavel Kiseleff, comandantul trupelor rusești de ocupație. Comisia munteană era formată din banul Grigore Băleanu, vornicul Gheorghe Filipescu, desemnați de ruși, logofătul Ștefan Bălăceanu și hatmanul Alexandra Vilara, aleși de Adunarea boierilor, având ca secretar pe vornicul Barbu Știrbei. Din comisia moldoveană făceau parte vistiernicul Costake Păscanu, vornicul Mihai Sturza, desemnați de ruși, vornicul Costachi Conaki și visternicul Iordache Catargi, aleși de boieri, iar ca secretar pe aga George Asaki.⁴ *Regulamentului organic* este promulgat, adoptat și aplicat în cele două principate românești astfel: în Țara Românească din anul 1831, iar în Moldova din anul 1832.

Prin *Regulamentul organic* sunt introduse reglementări noi cum ar fi: limitarea puterilor domnului, constituirea adunărilor în așa fel încât să fie

¹ În anul 1831 se fac măsurători de către ing. hotarnici Kamenski și Theodor Palladi în baza cărora se întocmește planul topografic al raialei Turnu. Încă este păstrată denumirea de raia a localității..

² Spiridon Cristocea, *Orașul Brăila în catagrafia din anul 1838*, Editura Istros, Brăila, 2012, p. 6.

³ Potrivit DEX, talvegul este linia care unește punctele cele mai adânci ale albiei unei ape curgătoare sau ale unei văi uscate.

⁴ *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, Vol. I, textele puse în aplicare la 1 iulie 1831 în Valahia și la 1 ianuarie 1832 în Moldova, *Colecțiunea vechilor legiuri administrative* sub conducerea profesorilor Paul Negulescu și George Alexianu, Biblioteca Institutului de Științe Administrative al României, Întreprinderile Eminescu S. A., București, 1944, V.

reprezentate interesele, atât ale boierimii dar și ale burgheziei, iar referitor la dreptul de proprietate, se legiferează posibilitatea liberă de achiziționare de bunuri imobiliare în Țara Românească și Moldova de către cetățenii principatelor. Referitor la constituirea adunărilor, „extraordinara obștească Adunare de revizie a Munteniei avea 56 membri din care făceau parte: 1) 3 membri ai Divanului săvârșitor, 2) 12 membri ai Divanului judecătoresc, 3) 26 membri ai Divanului Domnesc, 4) 13 membri extraordinari, din care 3 duhovnicești și 10 boieri aleși dintre proprietarii din județe. Prezidentul Adunării era Kisseleff.”⁵ De aici reiese și importanța socială și politică acordată marilor proprietari⁶ de moșii din Țara Românească. Autoritățile ruse încearcă să obțină atașamentul clasei boierești, singura cu influență politică, și admit introducerea în Regulamente ale unor privilegii considerabile pentru această clasă socială. Mai mult pentru orânduirea în diverse înalte slujbe ale statului, prin art. 353 din Regulament „toți suptocârmuitori de plăși și de plaiuri să vor alege de către nobilii și proprietarii de moșii ai fieșicăruia județ, dinpreună cu ocârmuitorul județului. Aceștia vor arăta la Sfatul Administrativ câte doi candidați pentru fieșicare plasă și plaiu și acest Sfat va supune a lor orânduire la alegerea Domnului.”⁷

Conform dispozițiilor din tratatul de pace de la Adrianopol, *Regulamentele organice* trebuiau să fie confirmate de Imperiul Otoman, iar modificările acestor legi urmau să fie făcute doar cu autorizarea specială „a Porței și cu primirea Curței Rusiei”⁸.

Printre legile votate de Obșteasca Adunare în anul 1832, a fost cea referitoare la legiuirile îndeplinitoare ale secțiunii VII din Regulament privitoare la datoriile reciproce dintre proprietar și săteanul său, norme

⁵ *Regulamentele Organice*, V-VII.

⁶ Odată cu aplicarea Regulamentului organic începe să fie folosită noțiunea de proprietar de moșii înlocuind-o pe cea de stăpân de moșie. Gheorghe D. Iseru, *Introducere în studiul istoriei moderne a României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, pp. 69 – 71. v. *Pravilniceasca condică 1780*, ediție critică, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1957, pp. 84, 86. Stoenu, Dem. D., *Vechile Legiuiri Românești*, Legiuirea Caragea, Tipografia Fane Constantinescu Instalație cu electricitate, Craiova, 1905, după ediția din 1818, pp. 44, 46.

⁷ *Regulamentele Organice*, p. 126.

⁸ *Regulamentele Organice*, X – XI.

cuprinse în art. 138 - 146 din *Regulamentul organic al Valahiei*⁹. Prin aceste articole de lege se stabilește capitația fiecărui birnic la 30 de lei pe an și obligă fiecare proprietar de teren să dea în folosință fiecărui „sătean sălășluit pe moșie un loc de 400 de stânjeni pătrați la câmp și de 300 asemenea la munte, pentru casa sa, pentru curte, cu trebuincioasele împrejurimi și pentru o grădina de legumi spre întrebuințarea familiei sale.”¹⁰

Astfel, prin Regulament se stabilește suprafața maximă de teren ce va fi acordată „săteanului la 5 fălci¹¹ 30 prăjini¹² fălcești (7 hectare 25 are¹³) în Moldova și la 8 pogoane 12 prăjini pogonești (4 hectare 25 are) în Țara Românească”.¹⁴

Falcea, ca unitate de măsură pentru distanță, este egală cu stânjenul. Stânjenul, veche unitate de măsură pentru lungime avea ca submultipli palma, degetul, linia și țolul. Măsurile mai mici folosite și care erau aproape de măsura palmei erau șchioapa, latul de palmă și pumnul. O măsură multiplă a stânjenului era prăjina, care era și instrument de măsură făcută din lemn. Pentru măsurarea suprafețelor de teren mari erau folosite în principal stânjenul și prăjina.¹⁵ O altă măsură folosită era pasul. Un pas era egal cu patru palme sau o jumătate de stânjen.¹⁶ Lipsa de exactitate a acestor măsuri putea crea conflicte între stăpânii de pământ vecini, sau între aceștia și țărani de pe moșie. Astfel, 12 boieri hotarnici au refăcut în data de 12 iunie 1818 hotărnicia moșiilor Băbiciul (Babiciu) și Scărișoara din jud. Romanați ale banului Grigorie Brâncoveanu, consemnându-se în cuprinsul ei că țărani știa că „din doi pași s-au făcut un stânjen” și au fost de acord cu această

⁹ *Regulamentele Organice*, p. 37.

¹⁰ *Regulamentele Organice*, p. 38.

¹¹ Unitate de măsură pentru suprafețe agricole de aproximativ un hectar și jumătate, iar ca unitate de lungime este egală cu un stânjen sau doi metri.

¹² Unitate de măsură agrară egală cu trei stânjeni, iar ca unitate de lungime era de 6 metri 69 centimetri în Moldova și 5 metri 90 centimetri în Muntenia.

¹³ Unitate de măsură pentru suprafețe de teren de 100 de metri pătrați.

¹⁴ Radu Rosetti, *Pentru ce s-au răscolat țărani*, Atelierele grafice Socec & Co., 1907, p. 417.

¹⁵ Nicolae Stoicescu, *Cum măsurau strămoșii. Metrologia medievală pe teritoriul României*, cu o introducere despre metrologia antică de acad. Em. Condurachi, Editura Științifică, București, 1971, pp. 39 – 40.

¹⁶ *Ibidem*, p. 41.

măsură, iar, în cazul în care s-ar fi considerat stânjenul egal cu un pas, prin măsurarea voit eronată, țăranii ar fi rămas fără pământ, „poate să-și piiarză toate părțile lor, încă să nu ajungă”.¹⁷

Pasul, ca unitate de măsură, este mai rar folosit, dar așa cum se obișnuia atunci când se luau dimensiunile într-o măsură, este folosită aceeași măsură și pentru măsurătorile de mai târziu. Un exemplu în acest sens este cel al hotărniciei din 19 septembrie 1845 la Olteni jud. Vâlcea, când hotarnici desemnați sunt instruiți să folosească pasul ca măsură, respectiv, „să aleagă 60 de pași de ocină după o hotărnicie din 1766”.¹⁸

În art. 139 din Regulament, se stabilesc dimensiunile folosite pentru măsurarea pământului pornind de la obișnuita măsură folosită în țară, respectiv pogonul¹⁹, care are 24 prăjini în lung și șase în lat. Fiecare „prajină este de trei stânjene domnești, socotindu-se de măsură statornică stânjenul lui Șarban Vodă.”²⁰ Astfel, un pogon avea 1296 stânjene pătrați. Atât în Țara Românească cât și în Moldova, era utilizată o unitate de măsurat lungimile mai mare decât stânjenul, respectiv prăjina al cărei nume provine de la lemnul lung, subțire.²¹ Cu prăjina se măsură, în special, locurile de casă, sau la măsuratul „pogonește”.²²

Pogonul era o unitate principală de măsurat suprafețele în Țara Românească. Pogonul, ca unitate de măsură, era folosit mai puțin în Moldova, unde frecvent utilizată era falcea. Denumirea de pogon este de origine slavă și derivă din verbul pogoniti, care înseamnă a mâna. De aici și faptul că pogonul era suprafața de teren care se ara într-o zi, sau cât pot fi

¹⁷ Ibidem, pp. 41 - 42. „Arhivele Olteniei”, 17, nr. 97 – 100 (mai - decembrie 1938), pp. 353 - 360.

¹⁸ Stoicescu, *op.cit.*, p. 42.

¹⁹ Unitate de măsură pentru suprafațe agricole în lungime 24 de prăjini de câte 3 stânjene, în lățime 6 prăjini, adică 1296 de stânjene pătrați adică 5011,79 metri pătrați sau jumătate de hectar.

²⁰ *Regulamentele Organice*, p. 38. *Regulamentul Organic al Valahiei*, București, 1832, p. 58; Stoicescu, *op.cit.*, p. 76.

²¹ Stoicescu, *op.cit.*, p. 74.

²² Ibidem, p. 75. Spiru Haret, *Act de hotărnicie a moșiei Șchiopeni*, București, 1894, p. 4, cu referire la o hotărnicie din anul 1845.

mânați, goniți din urmă doi boi în timpul unei zile de lucru.²³ Ca unitate de măsură, pogonul era echivalentul unei zile de arătură.²⁴

Astfel, în această perioadă se introduc reguli de normare a muncii clăcașilor, pentru echitate în ceea ce privește prestarea acestor servicii ale sătenilor, cum ar fi „grăpatul de un pogon de arătură, așijderea se socotește lucru de o zi pentru o pereche de boi.” Un alt exemplu în acest sens, „pentru toate semințele ce se aruncă numai cu mâna, precum: grâu, orz, ovăz, secară, meu, cânipă și altele, se vor socoti cinci pogoane de loc de lucru de o zi”, sau „cositul fânului pe un pogon de loc se va socoti lucru de o zi.”²⁵

Relevante sunt și prevederile ce privesc „orice lăcuitor însurat, dându-i-se locul hotărât printr-acest Regulament și dacă va sălășlui sub un acoperământ cu părinții săi, va fi îndatorat să lucreze proprietarului zilele hotărâte. Lăcuitorul holteiu, ce va sălășlui cu tatăl său în curgerea vieții acestor dupe urmă, va fi apărat de orice lucru pe seama proprietarului, ca unul ce nu se împărtășaște de pogoanele de loc ce se dau altor lăcuitori.”²⁶ Se impune obligația ca fiecare sătean să plătească dijmă reprezentând a zecea parte a rodului pogoanelor date de proprietarul moșiei. De această obligație sunt exceptați sătenii luați ca slugi, slujbași pe moșie cum ar fi isprăvniciei, argații, pădurarii sau chelarii. Totodată, acestora li se plătea capitația către Visterie și zeciuiala orânduită pentru cutia satului, de către sat din veniturile cutiei, care, conform acestui Regulament urmau a fi întocmite în fiecare sat.

Pentru locuitorii satului care nu primeau loc pe moșie, aceștia aveau posibilitatea ca după șapte ani, după întocmirea catagrafiei, să se poată muta pe altă moșie unde să se înscrie ca nou dajnic.²⁷ Prin aceste prevederi legislative, sunt introduse forme incipiente de evidență a populației și de recensământ a plătitorilor de taxe. Această mutare trebuia anunțată la tribunalele ambelor sate, pentru a putea fi scoși din evidențele satului de unde pleacă. În acest fel, se realiza o evidență clară a domniei asupra birnicilor. În

²³ Petre P. Panaitescu, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova: orânduirea feudală*, Editura Academiei, București, 1964, p. 172; Ion Brăescu, *Măsurătoarea pământului la români, din vechime până la punerea în aplicare a sistemului metric*, Atelierele Grafice Socec, București, 1913, p. 32.

²⁴ Stoicescu, *op. cit.*, p. 129.

²⁵ *Regulamentele Organice*, p. 39.

²⁶ *Regulamentele Organice*, p. 39.

Regulamentul Organic sunt astfel integrate prevederile cutumelor, pravilelor și legiuirilor anterioare, adaptate noului context istoric.

În art. 151 privind „Departamentul Trebilor din Lăuntru, mădular al Sfatului Administrativ” se prevede că „pentru desăvârșirea și întinderea meșteșugului muncii pământului, puind în lucrare nuoăle mijloace, ce s'au primit de la alte neamuri și care sânt cunoscute de o mărimă netăgăduită.”²⁸ Acest articol pune în evidență importanța inovațiilor științifice și tehnice importate în Țara Românească în această perioadă.

Se instituie astfel, obligația constituirii unor magazii de rezervă, depozite pentru situații de urgență, astfel că prin art. 167, fiecare stăpân de moșie, după împărțirea locurilor către săteni conform articolelor 140 și 144, are datoria să dea sătenilor de pe moșia sa, de fiecare zece familii câte două pogoane de loc în județele de munte și câte trei în cele de câmp. Aceste suprafețe de teren urmau să fie cultivate cu cereale ce vor fi păstrate o perioadă mai mare de timp. Toți țăranii aveau obligația să lucreze în acest scop, pentru constituirea rezervelor de grâne, din care stăpânul moșiei avea dreptul la zeciuală. Subocârmuitorul plășii împreună cu stăpânul moșiei trebuiau să despartă cu hotare aceste suprafețe de teren. Recoltele se consemnau în două catastife, unul pentru judecătoria satului, celălalt pentru confirmare trebuia ținut de subtocârmuitorul plășii și trimis prin intermediul ocârmuitorului județului către ministrul Trebilor din Lăuntru.²⁹ Prin aceste norme se încearcă cultivarea rațională a terenurilor agricole și apare obligația delimitării suprafețelor de teren. Această obligație revenea subocârmuitorului plășii și proprietarului moșiei.

În secțiunea IX, capitolul VII, a *Regulamentului organic* se stabilesc normele aplicabile pentru hotărnicirea moșiilor din Valahia. Se are în vedere finalizarea numeroaselor cauze care apar urmare a „călcărilor hotarălor de moșii”. În această direcție, prin art. 343 se stabilește că în fiecare „județ o comisie ca să hotărască toate moșiile de acolo”. Aceste comisii erau formate

²⁷ *Regulamentele Organice*, p. 41.

²⁸ *Regulamentele Organice*, p. 71.

²⁹ *Regulamentele Organice*, pp. 76 – 77.

din câte trei boieri „dintre care niciunul să nu fie stăpân de moșie în județul unde să va orânduși și de un inginer ca să rădice harta”.³⁰

Ca modalitate de a începe activitatea de hotărnicire, se prevede ca înainte cu un an, să se publice în toate județele, precum că în acest termen, oricine „va avea a să jeluși pentru călcare de pământ să dea jalba sa către Domn, pentru a căruia primire va lua adeverință de la marele logofăt. Toate aceste jălbi împărțindu-să pân județe, să vor trimite în cercetarea comisii fieșicăruia județ.” Pentru moșiile unde nu există plângeri asupra hotarelor, acestea urmează să rămână nestrămutate.³¹

În art. 346, se reglementează ca aceste comisii, acolo unde nu există carte de hotărnicie, va da fiecărui proprietar și harta moșiei sale. Pe această hartă, plan de moșie, se vor însemna hotarele moșiilor vecine unde nu există „nici o prigonire”, vecinii vor semna pe liniile hotarelor din această hartă și confirmate de membrii comisiei. Acolo unde există încălcare a hotarului comisia va „cerceta cu luare aminte sineturile prigonitoarelor părți, însă comisia va îngriji mai nainte de toate ca să-i înpace și când nu să va putea, va face raportul său către Divanul judecătoresc arătându-și părerea sa, după care va da copie prigonitoarelor părți și cel ce nu să va mulțumi va da apelație către Înalțul Divan, care va judeca desăvârșit și va hotărâ pentru totdeauna hotarale acelor moșii.”³² Prin această prevedere legislativă, pentru prima dată, apare obligația întocmirii pentru fiecare proprietar a planului de moșie.

La finalizarea lucrărilor comisiei, după efectuarea măsurătorilor de către inginerii hotarnici și întocmirea planurilor, aceste hotărnicii vor fi păstrate în arhiva Înalțului Divan³³. Aceste hărți, similare, după ce vor fi adevărate de Divan, urmează să fie înmânate fiecărui proprietar. Această normă atestă existența în multiple exemplare a unor hotărnicii, planuri de moșii și cărți de hotărnicie, asupra aceleiași suprafețe de teren.

Scopul planurilor de moșie, întocmite și păstrate în acest mod, „vor sluji a nu să mai strămuta pietrele hotarălor și pentru orice altă nedomirire în pricina lor, proprietarul care după această hotărnicie va îndrăzni să calce

³⁰ *Regulamentele Organice*, p. 124.

³¹ *Regulamentele Organice*.

³² *Regulamentele Organice*, p. 124.

³³ Art. 347 din *Regulamentele Organice*, p. 124.

pământ dela vecinul său, nu numai că-l va da înapoi, ci încă va plăti vecinului prețul aceluia pământ, după prețuirea ce să va face în fața locului.”³⁴ Printre semnele de hotar, dovezi ale vechilor hotărnicii, pietre de hotar rămase sunt crucile de piatră denumite și cruci sau troițe de hotar care marceau și delimitau hotarele moșiilor, aceasta dacă nu se făcea un simplu mușuroi de pietre drept semn de delimitare.

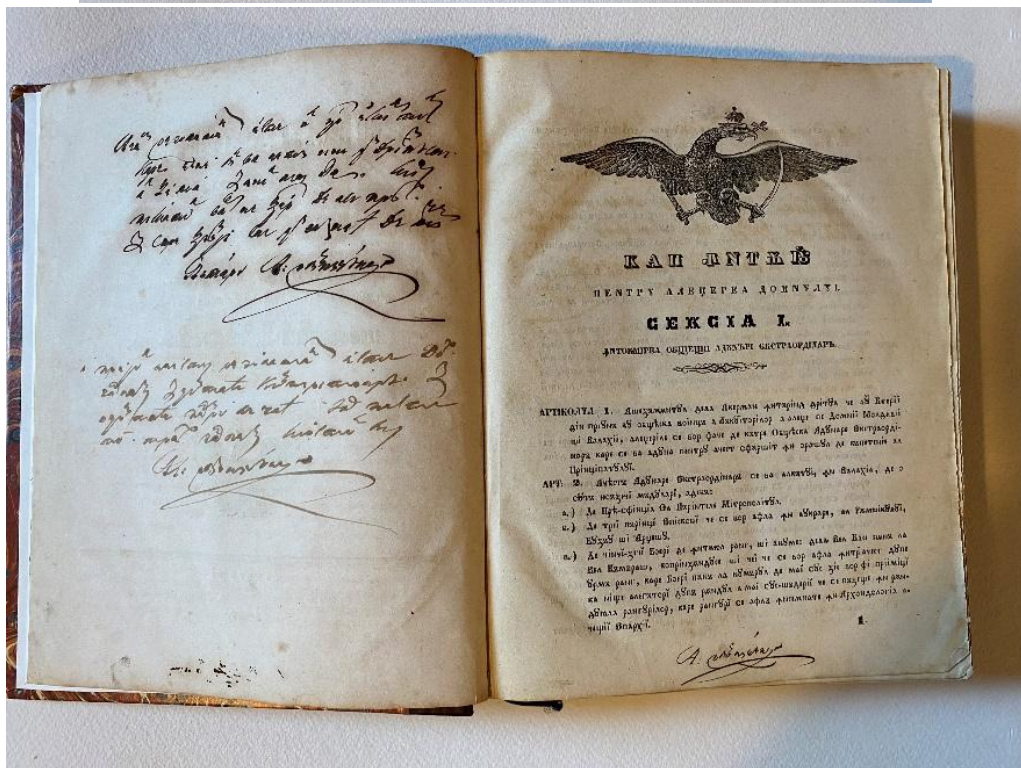
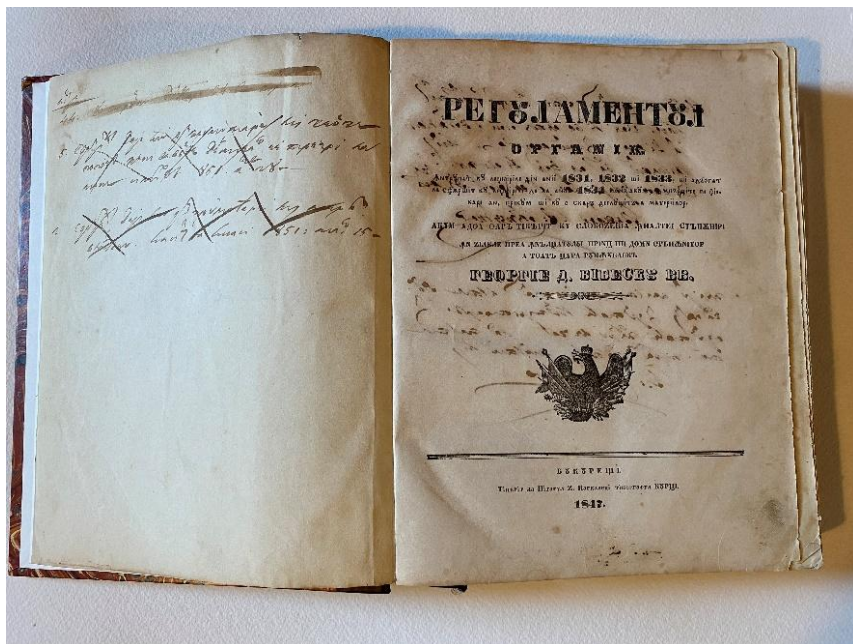
Prin aceste reglementări hotarnice, se caută soluționarea justă a conflictelor și litigiilor privind proprietatea funciară. Pentru desfășurarea activităților de hotărnicire, proprietarii de moși urmau să plătească cheltuielile comisiei. Prețul acesteia se decide de către Obșteasca Adunare. Totodată, Obșteasca Adunare este cea care „va orându-i prin într'adins instrucție regulile ce trebuie să păzească aceste comisii de hotărnicie”³⁵.

Regulamentului organic constituie cea mai importantă lege până în anul 1859. Alături de prevederile *Regulamentului organic*, pentru aplicarea normelor referitoare la hotărnicii, se adoptă *Proiectul atingător de măsurători cadastrale în tot cuprinsul principatului*³⁶. La modernizarea legislației contribuie și tinerii din principatele române care au studiat în universități străine din Imperiul Habsburgic, Italia sau Franța, tineri care întorși în țară, aduc idei și concepții noi.

³⁴ *Regulamentele Organice*, p. 124.

³⁵ Art. 348 din *Regulamentele Organice*, p. 124.

³⁶ *Proiectul atingător de măsurători cadastrale în tot cuprinsul principatului* este adoptat sub domnia lui Alexandru Dimitrie Ghica.

Un pas înainte în modernizarea statului are loc odată cu adoptarea *Regulamentelor Organice*. Efectul adoptării acestor legi asupra fondului funciar, asupra planurilor de moșie, constă în aceea că, odată introdusă obligativitatea întocmirii hotărniciei, iau avânt activitățile legate de această practică. Prin stabilirea în sistemul financiar a bugetului, concept important nou introdus, înregistrarea veniturilor și a cheltuielilor permite o planificare și un control mai bun al finanțelor³⁷. Prin stabilirea bugetului, la cheltuieli, erau cuprinse valoarea obligațiilor în bani sau bunuri plătite Imperiului Otoman. Pe lângă această sumă erau incluse și cele indispensabile aparatului administrativ al statului.

Se stabilește ca periodic, la 7 ani, să se realizeze recensăminte pentru evaluarea și fixarea capitației, a impozitelor datorate de populație pentru bunurile lor. Capitația era fixată la 30 de lei pe an. Dajdia era reglementată. Printre birnici sunt incluse anumite categorii care până acum erau privilegiate. Constatăm că principala sursă de venit a statului era în continuare agricultura, exploatarea fondului funciar.

După intrarea în vigoare a *Regulamentului organic* de ridicările topografice, măsurători și întocmirea cărților de hotărnicie și a planurilor de moșie răspundeau specialiști, pregătiți în specializare topografică, respectiv inginerii hotarnici sau topografi.

Cele mai utilizate instrumente pentru măsurătoarea pământului erau stânjienii și prăjini din lemn, dar și funii sau lanțuri de fier de anumite lungimi. Funiile sau lanțurile de fier erau utilizate în special atunci când se măsurau moșii mai întinse ca suprafața și era dificil să pui stâjenul sau prăjina de multe ori pe pământ.³⁸

Pentru controlul măsurilor erau folosite ca instrumente de măsură lanțuri de fier pecetluite la București în lungime de 10 stânjieni. Funia folosită avea aceeași lungime de 10 stânjieni.³⁹ Pentru evitarea erorilor în măsurare, erau utilizate mai des lanțurile de fier decât funiile de cânepă care se puteau

³⁷ Potrivit DEX finanțe reprezintă totalitatea mijloacelor bănești care se găsesc la dispoziția unui stat, a unei persoane fizice sau juridice.

³⁸ Stoicescu, *op.cit.*, pp. 32, 80.

³⁹ *Ibidem*, p. 81; *Apud*. Arhivele Naționale, Vornicia din Iăuntru, dos. 885/1845, f. 7 - 8 și 56. Acad. R. S. România, ms. rom. 3437, f. 60 v., 138.

întinde.⁴⁰ Alt instrument, adesea folosit de boierii și inginerii hotarnici, era roata de măsurat. Roata avea o circumferință de un stânjen sau o prăjină. Roata era ținută de un fus și se număra fiecare rotație a ei, atunci când un semn marcat pe ea trecea prin dreptul ochilor celui ce o manipula. Roata de măsurat a fost folosită până la jumătatea secolului al XIX – lea. Era un instrument de măsură care făcea mai ușoară munca hotarnicului. De asemenea, era apreciată și pentru că măsurătoarea făcută cu roata era mult mai corectă decât cu lanțul, funia, stânjenul sau prăjina.⁴¹

Există foarte multe documente istorice, hrisoave, din care se deduce existența împuternicirilor domnești către boieri hotarnici, comisii formate din mai mulți boieri, pentru a face măsurători de pământ, să aleagă hotarele moșiilor celor care primeau în posesie teren agricol, sau între moșiile disputate în diverse litigii. Acestea constituie încercări de sistematizare a mijloacelor de măsurare a terenului cu unitățile de măsură tradiționale. La început, chiar și cursul de „*Gheomesie pravnică*” predat de Gheorghe Lazăr se desfășura mai mult teoretic, fiind lipsit în partea practică de instrumentele speciale folosite de inginerii străini.

Abia în anul 1832, în prevederile *Regulamentului organic*, se impune hotărnicirea tuturor moșiilor din Principate, preconizându-se înființarea unui corp de cartografi autohtoni. În acest scop, sunt trimiși la Viena sau Paris pentru studii tehnice tineri civili sau militari, cum este cazul praporgicului Toma Constantin. Până la introducerea cadastrului⁴² în Țara Românească, în anul 1831, cartografia⁴³ și topografia⁴⁴ pe teritoriul Munteniei și Olteniei se manifestă într-o formă rudimentară, de început și sunt folosite din mai multe

⁴⁰ Stoicescu, *op.cit.*, p. 82.

⁴¹ Ibidem, p. 83.

⁴² În *Legea nr. 7/1996 privind cadastrul și publicitatea imobiliară*, potrivit art. 1, cadastrul și cartea funciară formează sistemul unitar și obligatoriu de evidență tehnică, economică și juridică, de importanță națională, a tuturor imobilelor de pe întregul teritoriu al țării.

⁴³ Cartografia este știința care se ocupă cu întocmirea hărților și a planurilor topografice.

⁴⁴ Potrivit DEX topografia este domeniul științific care se ocupă cu tehnica măsurătorilor unei anumite porțiuni a scoarței terestre. Topograful determină poziția elementelor scoarței terestre pe suprafețe mici, considerate ca fiind plane. De asemenea, topografia include tehnica reprezentării grafice și numerice a suprafețelor măsurate, cu scopul de a întocmi hărți și planuri. Suprafețele de teren sunt descrise prin intermediul studiului topografic sub raportul așezării, configurației, a modului în care sunt dispuse în spațiu diferitele elemente care formează un ansamblu.

rațiuni, dar se poate afirma că dominau interesele strategice și cele administrative.

Mențiunile scrise ce apar în documentele medievale, în hrisoavele domnești, atestă evoluția hotărnicilor de la documente de întărire ale unor moșii către planuri geometrice, toate acestea odată cu dezvoltarea măsurătorilor terestre românești. Întreaga documentație ce privea o proprietate, o suprafață de teren, un teritoriu, conținea și o reprezentare grafică, care la început, era semnată de un geometru, o comisie de boieri hotarnici și mai târziu de un inginer hotarnic. Inițial, erau rare hotărnicile care conțineau reprezentarea cartografică - topografică. Aceste documente apar din necesități organizatorice interne pentru o mai bună organizare administrativă a teritoriului, în scopul unei mai bune exploatare a moșiilor. Două din cele mai importante scopuri ale hotărnicilor, care se păstrează și astăzi, sunt garantarea dreptului de proprietate asupra suprafeței de teren hotărnicită și aplicarea strictă, uniformă și echitabilă a fiscalității funciare.

Introducerea pe teritoriul românesc a cadastrului, a măsurătorilor topografice ale fondului funciar contribuie în mare măsură la evoluția societății românești și reprezintă un aspect al tranziției de la evul mediu spre perioada modernă, pe fondul unei economii pregnant agrare. Pe hotărnicii se reprezentau granițele proprietarilor, marcându-le cu semne de hotar, limitele categoriilor de folosință agricolă (teren arabil, pășune, livada, etc.), căile de comunicații, apele, păduri, clădiri, localitățile și limitele dintre teritoriile cadastrale. De regulă, fiecare hartă era semnată de geometru, boier hotarnic sau inginer hotarnic cu specificarea datei de terminare a ridicării în plan. Din cercetarea de arhivă, reiese că nu toate planurile erau semnate sau datate. Suprafețele se calculau prin împărțirea în triunghiuri și trapeze și se folosea planimetrul⁴⁵, denumit „trigonometric”.

Regulamentul organic cu normele sale privind aplicarea dispozițiilor legate de hotărnicii, întăresc caracterul de obligativitate al înregistrărilor cadastrale. În anul 1835, pentru prima dată în Țara Românească, s-a hotărât înființarea comisiei centrale care avea ca atribuție „măsurătoarea cadastrală în toată țara”. De asemenea, această măsurătoare trebuie să respecte și să se

⁴⁵ Instrument care este utilizat la măsurarea suprafețelor plane în hărți sau planuri topografice prin parcurgerea conturului acestora. DEX.

realizeze „după regulile gheometricești ce sunt cunoscute și permise de toată lumea”.⁴⁶ Cu toate acestea, activitatea hotarnică de măsurare a moșiilor, măsurătoare sistematică, devine obligatorie după jumătatea secolului al XIX – lea.⁴⁷

Litigiile dintre stăpânii sau proprietarii de moșii și moșneni, sau alți vecini se pot soluționa sau pot fi prevenite prin ridicarea planurilor topografice întocmite de inginerii hotarnici, după măsurarea, delimitarea moșiilor și fixarea hotarelor.⁴⁸

După adoptarea *Regulamentelor Organice* și a „*Proiectului atingător de măsurători cadastrale în tot cuprinsul prințipatului*”, din anul 1831, prin însăși titlul actului normativ, cadastrul devine un sistem unitar, prin aplicarea sa pe întreg teritoriul Țării Românești, dar și prin utilizarea aceluiași reguli, instrumente, unități de măsură pentru executarea măsurătorilor, a ridicărilor topografice.

Hotărnicia și cartea de hotărnicie, sau cadastrul și cartea funciară, prin marcarea și demarcarea hotarelor constituie sistemul de evidență, absolut necesar care garantează identificarea sigură a amplasamentului terenurilor și construcțiilor. De asemenea, acest sistem de evidență funciară contribuie la asigurarea unei garanții a înregistrării drepturilor de proprietate asupra terenurilor și construcțiilor.

⁴⁶ Stoicescu, *op.cit.*, pp. 110 - 111.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 112.

⁴⁸ George Potra, *Petrache Poenaru. Ctitor al învățământului în țara noastră. 1799 – 1875*, Editura Științifică, București, 1963, p. 197.